

Evropské hlavní město kultury Plzeň 2015:

Dopady výdajů návštěvníků na ekonomiku ČR

Tereza Raabová a kol., Economic impacT v.o.s.

Executive summary

- Celková návštěvnost cca 580 akcí EHMK Plzeň 2015 dosahovala **1 230 422 vstupů**, po odečtené vícero vstupů během pobytu se jednalo o přibližně **1 134 849 návštěvníků**.
- Výdaje návštěvníků, které souvisely přímo s návštěvou akcí EHMK konaných na území ČR, dosahovaly **564,3 mil. Kč**.
- Restaurace, hotely, obchody, pořadatelé a další příjemci těchto peněz museli poplat více zboží a služeb u svých dodavatelů a subdodavatelů, čímž vyvolali další nepřímé dopady.
- Výdaje návštěvníků způsobily **zvýšení produkce o 711 mil. Kč**, a to jak u přímých, tak nepřímých dodavatelů zboží a služeb pro návštěvníky. Z toho **cca 90 mil. Kč bylo způsobeno výdaji zahraničních návštěvníků**, tzn. čisté přínosy pro ČR.
- Vysoká návštěvnost akcí EHMK způsobila také zvýšení hrubé přidané hodnoty, resp. **HDP české ekonomiky přibližně o 222,5 mil. Kč**.
- **Firmy a podnikatelé**, přímí i nepřímí dodavatelé zboží a služeb pro návštěvníky, **zvýšili svůj zisk o cca 70,5 mil. Kč**.
- Výdaje návštěvníků přispěly k tvorbě či zachování více než **388 pracovních míst** po celé ČR. Zaměstnancům byly **vyplaceny mzdy ve výši 99,3 mil. Kč**.
- Z celkové částky, kterou zaplatili návštěvníci, bylo odvedeno minimálně 101,2 mil. Kč státu na dani z přidané hodnoty (DPH) a spotřebních daních. Dále do veřejných rozpočtů plynulo minimálně 36,8 mil. Kč na sociální a zdravotní pojištění a 26,3 mil. Kč na dani z příjmů. Dohromady tedy **získaly veřejné rozpočty minimálně 164,3 mil. Kč**.
- Do zmíněných výsledků nejsou započteny dopady způsobené výdaji na koordinaci a organizaci všech akcí EHMK. Při výpočtech byl zachováván konzervativní přístup, jedná se tedy spíše o pesimistický odhad celkových dopadů EHMK.

Obsah

Executive summary	2
Obsah.....	3
O projektu, poděkování.....	4
Úvod	5
1. Vstupní data	6
1.1 Zajištění vstupních dat o počtu, struktuře a chování návštěvníků	6
1.2 Počet návštěvníků a geografická struktura návštěvnosti.....	7
1.3 Výdaje návštěvníků utracené díky EHMK.....	8
2. Metodika výpočtů ekonomických dopadů	11
2.1 Přímé a nepřímé (multiplikované) dopady.....	11
2.2 Ekonomické dopady a ekonomické přínosy, referenční oblast.....	13
Referenční oblast.....	13
2.3 Ekonomické ukazatele	13
2.4 Dopad výdajů na výběr daní	14
2.5 Předpoklady input-output analýzy	15
2.6 Konzervativnost výsledků	16
3. Ekonomické dopady a přínosy návštěvníků EHMK pro českou ekonomiku	17
3.1 Dopad výdajů návštěvníků na produkci a hrubou přidanou hodnotu (resp. HDP)	17
3.2 Dopad výdajů návštěvníků na zisky firem	18
3.3 Dopad výdajů návštěvníků na zaměstnanost a mzdy.....	19
3.4 Dopad výdajů návštěvníků na daňové výnosy.....	20
DPH a spotřební daně.....	20
Daň z příjmů, zákonné pojištění a sociální příspěvky	20
Závěr	21
Prameny	23

O projektu, poděkování

Na projektu zjištění ekonomických dopadů Evropského hlavního města kultury Plzeň 2015 se podílela řada lidí a organizací. Kromě zhotovitele (Economic impactT) se na analýze podílely také organizace Plzeň 2015 o.p.s., Plzeň-TURISMUS p.o., Západočeská univerzita, CzechTourism, Český statistický úřad a firma CE-Traffic a.s. **Jedná se tedy o výsledek mimořádné spolupráce několika různých subjektů a jejich zástupců. Všem patří velký dík.**

Economic impactT v.o.s.

Autorka metodiky a studie, koordinace projektu a kompletace vstupních dat	Tereza Raabová
Databáze, technický výpočet multiplikátorů	Jan Raab, Vojtěch Kaláb
Příprava dat, asistence	Lucie Bartoňová

Západočeská univerzita

Fakulta ekonomická, Katedra geografie, docent	Jiří Ježek
Fakulta ekonomická, Katedra geografie, doktorand	Marta Šlehoferová

Plzeň 2015 o.p.s.

ředitel	Jiří Suchánek
manažer evaluace EHMK	Milan Svoboda

Plzeň-TURISMUS p.o.

ředitelka	Zuzana Koubíková
zástupkyně ředitelky	Kristina Štěpánová

Česká centrála cestovního ruchu – CzechTourism

Odbor Institut turismu	Soňa Machová
Odbor Institut turismu	Markéta Vogelová
Odbor zahraničních zastoupení	Jan Herget

Český statistický úřad

Odd. statistiky cestovního ruchu	Zdeněk Lejsek
Odd. input-output tabulek	Petr Musil

CE-Traffic a.s.

projektový manažer (zpracování dat mobilních operátorů)	Hynek Mašata
---	--------------

Úvod

Titul Evropské hlavní město kultury (EHMK) je vždy na jeden rok propůjčován Evropskou unií jednomu či více evropským městům, která tak mají po celý rok možnost představit Evropě svůj kulturní život a jeho rozvoj. Původně byla tato města volena na základě kulturní historie, naplánovaných akcí a schopnosti projekt podpořit finančními prostředky a infrastrukturou. V současné době se považuje udělení titulu spíše jako podnět ke kulturnímu vývoji a strukturálním změnám v daném městě. Titul se uděluje od roku 1985 a za tu dobu se jeho nositelem stalo více než 40 měst po celé Evropě.

V roce 2000 titul putoval poprvé i do České republiky, získala ho Praha spolu s dalšími 8 městy. Druhým evropským hlavním městem kultury v České republice se po vítězném boji s konkurenční Ostravou stala Plzeň, které byl propůjčen titul EHMK pro rok 2015.

Prestižní evropská značka s sebou přinesla nárůst návštěvnosti, zviditelnění a zatraktivnění Plzně jako místa pro život, turistiku i podnikání, či oživení kulturního potenciálu mnoha míst i zapojených organizací. Pod hlavičkou EHMK Plzeň 2015 se během jednoho roku uskutečnilo téměř 600 akcí nejrozličnějšího charakteru a hodnocení celého projektu jsou vysoce pozitivní.

Do evaluace celého projektu EHMK Plzeň 2015 bylo zapojeno několik organizací, které pracovaly po celý rok 2015 na sběru dat o návštěvnosti celého města i akcí EHMK, o chování návštěvníků a jejich výdajích a samozřejmě také o jejich spokojenosti. Následně bylo potřeba všechna dostupná data zmapovat a vyhodnotit. Tato studie se zaměřuje pouze na tu část evaluace, která souvisí s vyhodnocením ekonomických dopadů návštěvníků, kteří utratili své peníze přímo v souvislosti s akcemi EHMK.

1. Vstupní data

1.1 Zajištění vstupních dat o počtu, struktuře a chování návštěvníků

Jelikož bylo do celého projektu evaluace EHMK zapojeno více organizací a vznikalo vícero průzkumů a šetření, vstupní data pro tuto studii byla také čerpána z několika různých zdrojů, přičemž každý zdroj byl použitelný a vhodný jen pro určitou fázi či druh akcí a bylo potřeba dostupná data nejdříve zmapovat a následně vhodně zkombinovat.

Vstupní data pro výpočet ekonomických dopadů návštěvnosti akcí konaných pod hlavičkou Evropského hlavního města kultury (dále EHMK) Plzeň 2015 byly zjištěny z několika zdrojů:

- z evidence pořadatelské organizace Plzeň 2015 o.p.s., která evidovala počet prodaných vstupenek a odhad počtu návštěvníků u bezplatných akcí,
- dále z dat mobilních operátorů zjišťovaných na 6 významných bezplatných akcích,
- z dotazníků na ohlasy návštěvníků (realizovala Plzeň 2015 o.p.s.), 2 300 respondentů,
- z dotazníků na výdaje návštěvníků a jejich motiv cesty (realizovala ZČU), vždy 200 dotazníků na 10 velkých akcích, celkem zahrnovaly odpovědi za 3240 návštěvníků,
- chybějící data byla doplněna expertními odhady, na kterých se shodli zástupci Plzně 2015 o.p.s., Plzeň-TURISMUS, příp. Economic impact v.o.s. na základě dostupných a podložených dat.

Dále probíhaly korekce a porovnání dat s počty turistů a návštěvníků v Plzni dle dat Českého statistického úřadu.

Tabulka 1 Zdroje vstupních dat

Typ akcí	Zdroj dat o návštěvnosti akce	Struktura návštěvníků dle bydliště	Výdaje a motivace návštěvníků
Placené akce	Počet prodaných vstupenek dle evidence Plzeň 2015 o.p.s.	Evidence pořadatele, dotazníky Plzeň 2015 o.p.s. nebo expertní odhad	Dotazníky ZČU
Bezplatné akce – 6 největších akcí	Data mobilních operátorů	Data mobilních operátorů	Dotazníky ZČU
Bezplatné akce ostatní	Expertní odhad	Dotazníky Plzeň 2015 o.p.s. nebo expertní odhad	Dotazníky ZČU

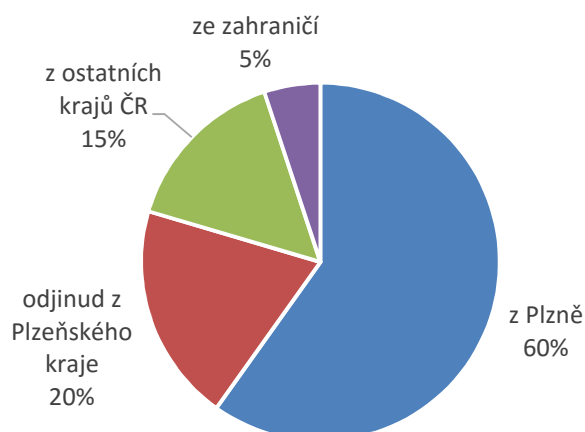
1.2 Počet návštěvníků a geografická struktura návštěvnosti

Na základě těchto zdrojů byla stanovena následující data návštěvnosti akcí EHMK, viz Tabulka 2 a Graf 1. Celková návštěvnost EHMK byla vyčíslena na **1 230 422 návštěvníků** (resp. počet vstupů na akce).

Tabulka 2 Návštěvnost akcí Plzeň 2015 – počet vstupů

na akcích konaných \ odkud přijeli	z Plzně	odjinud z Plzeň. kraje	z jiných krajů ČR	ze zahraničí	celkem
akce EHMK celkem	736 408	242 594	189 040	62 380	1 230 422
akce v ČR	735 406	242 313	188 934	62 348	1 229 001
akce v Plzeňském kraji	733 131	241 613	188 514	62 243	1 225 501
akce v Plzni	713 841	234 929	185 196	61 414	1 195 380

Graf 1 Struktura celkové návštěvnosti akcí EHMK

Abychom mohli počet návštěv (vstupů) aplikovat na zjištěné průměrné výdaje na osobu za celou její cestu (dobu pobytu), bylo potřeba stanovit, kolik akcí EHMK návštěvníci navštívili během jedné své cesty, aby nebyly jejich výdaje započítávány vícenásobně. Na základě dotazníků, průměrné délky pobytu návštěvníků (zejména těch, kteří přijeli z jiných krajů ČR a ze zahraničí) a expertního odhadu byly stanoveny následující počty vstupů na jednu osobu a cestu – viz Tabulka 3.

Tabulka 3 Odhad průměrného počtu vstupů na akce EHMK během jedné cesty (pobytu)

odkud přijeli	z Plzně	odjinud z Plz. kraje	z jiných krajů ČR	ze zahraničí
počet vstupů na akce EHMK během jedné cesty (pobytu)	1	1	1,5	2

1.3 Výdaje návštěvníků utracené díky EHMK

Průměrné výdaje a motivace, proč návštěvníci do Plzně přijeli a jakou roli v tom hrál projekt EHMK, byly zjištěny pomocí dotazníků ZČU na 10 velkých akcích během celého roku, a to placených (vstupenkových) i bezplatných, které probíhaly na veřejných prostranstvích (open-air):

Slavnostní otevření města (zahájení EHMK)

Festival světla

Bavorské dny

Finále

Slavnosti svobody

Rock for people

Živá ulice

Obří loutky

Pilsner fest

Oslavy založení republiky 28. 10.

Celkem na těchto 10 velkých akcí přišlo 540 933 návštěvníků, což je 44 % celkové návštěvnosti všech cca 580 akcí EHMK.

Dotazník bylo možné vyplnit za více lidí, např. za celou rodinu, za pár apod. Celkem bylo vybráno 2000 dotazníků, které zahrnovaly odpovědi 3240 osob.

Pomocí dotazníkového šetření byly zjištěny výdaje návštěvníků za celou dobu jejich cesty a pobytu v Plzni, resp. v ČR. Zjištěné výdaje byly dále redukovány tzv. mírou motivace, do jaké míry přijel respondent kvůli EHMK (např. pokud uvedl pouze jiné důvody, proč přijel do Plzně, než akce EHMK, nebyly jeho výdaje započítány vůbec, pokud uvedl EHMK jako jediný důvod, byly započítány jeho výdaje v plné výši, pokud uvedl EHMK jako hlavní důvod a vedle něj další vedlejší důvod, byly jeho výdaje započítány z 66% apod.). Takto byly zjištěny průměrné výdaje na osobu, které návštěvníci utratili jen díky EHMK.

Průměrná míra motivace, tedy do jaké míry přijeli návštěvníci kvůli EHMK, je uvedena v následující tabulce (Tabulka 4). Strukturu průměrných výdajů na osobu zachycuje Tabulka 5.

Tabulka 4 Průměrná míra motivace

Odkud přijeli	Do jaké míry přijeli díky EHMK
z Plzně	100%
z Plzeňského kraje	65%
z jiných krajů	60%
ze zahraničí	58%

Tabulka 5 Průměrné výdaje 1 návštěvníka utracené jen díky EHMK (po odečtení nesouvisejících výdajů), v Kč

Průměrné výdaje na 1 osobu odkud přijeli / kde utratili	Za stravování mimo restaurace		Stravování v restauracích		Za dopravu		Za pohonné hmoty	
	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR
z Plzně	137	0	79	0	11	0	7	0
Z Plz. kraje	125	0	75	0	20	3	34	6
Z ČR jiného kraje	167	8	105	1	46	12	65	15
ze zahraničí	383	30	266	28	215	16	94	22

Za ubytování		Za vstupné		Za zboží, suvenýry		Ostatní a nezařazené		Celkem	
V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR
1	0	73	0	20	0	69	0	396	0
12	0	50	0	25	0	67	5	408	14
109	5	67	0	37	1	135	7	732	47
439	57	58	7	103	8	499	78	2 058	246

Pokud tyto průměrné výdaje vynásobíme počtem osob, získáme celkovou sumu, kterou všichni návštěvníci utratili jen díky EHMK. Ta dosáhla výše **564 251 670 Kč**. Podrobné rozdělení celkových výdajů uvádí Tabulka 6, částky jsou uvedeny v tisících Kč.

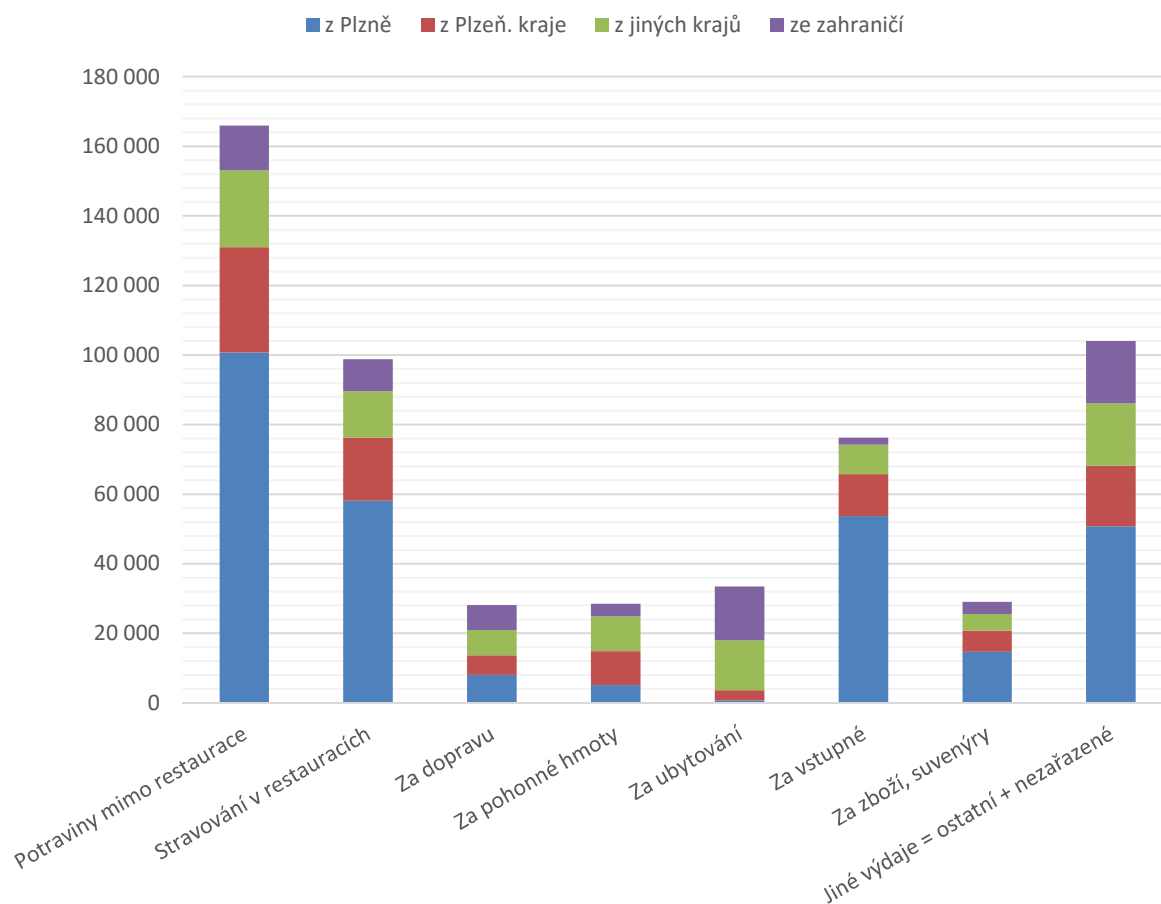
Tabulka 6 Celkové výdaje návštěvníků utracené jen díky EHMK (po odečtení nesouvisejících výdajů), v tis. Kč

Celkové výdaje všech návštěvníků odkud přijeli / kde utratili	Za stravování mimo restaurace		Stravování v restauracích		Za dopravu		Za pohonné hmoty	
	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR
z Plzně	100 751	0	58 097	0	8 089	0	5 148	0
Z Plzeň. kraje	30 289	0	18 173	0	4 846	727	8 239	1 454
Z jiných krajů	21 035	1 008	13 225	126	5 794	1 511	8 187	1 889
ze zahraničí	11 940	935	8 292	873	6 702	499	2 930	686

Za ubytování		Za vstupné		Za zboží, suvenýry		Ostatní a nezařazené		Celkem (tis. Kč)	
V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR	V Plzni	jinde v ČR
735	0	53 685	0	14 708	0	50 743	0	291 956	0
2 908	0	12 116	0	6 058	0	16 235	1 212	98 864	3 392
13 729	630	8 439	0	4 660	126	17 004	882	92 074	6 172
13 685	1 777	1 808	218	3 211	249	15 556	2 432	64 125	7 669
								564 252	

Graf 2 znázorňuje celkové výdaje návštěvníků utracené v ČR díky EHMK, a to podle jednotlivých výdajových položek a místa bydliště návštěvníků.

Graf 2 Celkové výdaje návštěvníků utracené díky EHMK (dle místa bydliště návštěvníků)

2. Metodika výpočtů ekonomických dopadů

Pro zjištění ekonomických dopadů velkých projektů a organizací je nejpřesnější, a zároveň nejsložitější metodou input-output analýza, která disponuje nástroji pro kvantifikaci vzájemných vazeb mezi subjekty (odvětvími či sektory) v ekonomice. Na rozdíl od jiných metod umožňuje navíc vyčíslit také multiplikační efekty, které jsou způsobeny vazbami zkoumané organizace i jejích návštěvníků na další odvětví ekonomiky (výstup jednoho odvětví je zároveň vstupem dalších odvětví národního hospodářství a naopak). Tuto metodu vynalezl rusko-americký ekonom Wassily Leontief, který za tento počín získal v roce 1973 Nobelovu cenu. V současnosti se input-output analýza používá na celém světě k odhadování ekonomických dopadů nejen různých projektů, ale i vládních investic a veřejných výdajů. V České republice byla tato analýza aplikována na kulturní projekty a následně byla schválena ministerstvem kultury jako certifikovaná **Metodika pro výpočet ekonomických dopadů kulturních organizací**¹. Dle této metodiky byly vypočteny i dopady uvedené v tomto dokumentu.

2.1 Přímé a nepřímé (multiplikované) dopady

Díky této metodě můžeme zjistit, jaké bude mít zvýšená poptávka po určitých produktech (např. po ubytovacích a stravovacích službách pro návštěvníky akce) celkový dopad na zvýšení produkce, hrubé přidané hodnoty, zaměstnanosti či mzdových příjmů v celé ekonomice. Výhodou této metody je možnost zjistit jak přímé, tak nepřímé dopady, které jsou způsobeny ekonomickou aktivitou všech dodavatelů i celého řetězce jejich subdodavatelů služeb a výrobků potřebných k zajištění zkoumané akce (tzn. zahrnuje i multiplikační efekty).

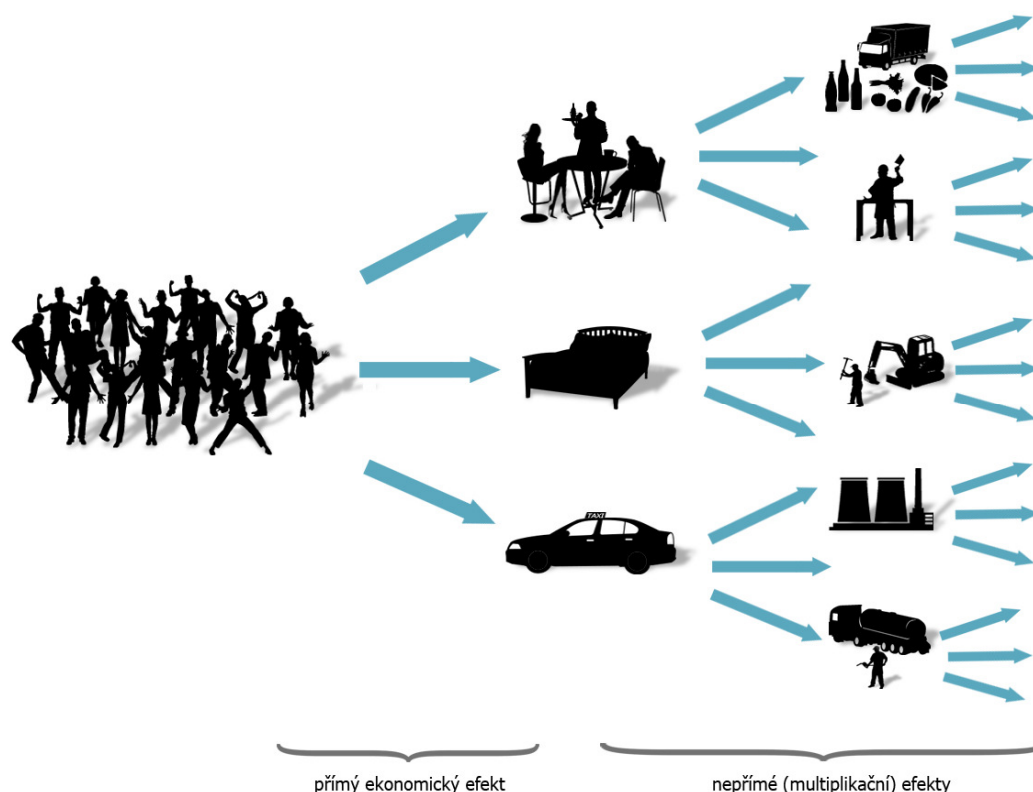
Rozlišujeme tedy:

- **Přímé dopady** – změny v ekonomice, které jsou důsledkem přímých výdajů pořadatelské organizace nebo návštěvníků sledované akce (např. do hotelů, restaurací, dopravců apod.).
- **Nepřímé dopady (multiplikační efekt)** – změny v ekonomice způsobené produkcí dalších subdodavatelů, bez kterých by přímí dodavatelé nemohli fungovat (např. hotely a restaurace poptávají zboží a služby od svých subdodavatelů a ti dále od svých subdodavatelů), tzn. změny zahrnující všechna další kola produkce vyvolané zpětnými vazbami přímých dodavatelů a jejich (sub)dodavatelů v dané ekonomice.
- **Celkové dopady** jsou součtem přímých a nepřímých dopadů².

¹ Raabová, T. Metodika pro výpočet ekonomických dopadů kulturních organizací. K certifikaci připraveno v rámci projektu Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR, Institut umění – Divadelní ústav, 2013. Dostupné z: <http://www.idu.cz/cs/certifikovana-metodika-pro-vypocet-ekonomickych-do>

² Přestože existují různé definice přímého a nepřímého dopadu, nejvíce autorů (např. Stynes, Heilbrun and Gray, Whiting, Australian Government) se přiklání k této terminologii, kterou používáme i my.

Obr. 1 Přímý a nepřímý (multiplikační) ekonomický efekt výdajů návštěvníků EHK

Prostřednictvím nepřímých efektů se výdaje pořadatelské organizace nebo návštěvníků akce mohou odrazit v jakémkoli jiném odvětví ekonomiky. Výše těchto sekundárních efektů je přímo úměrná ke sklonu podniků a domácností v regionu nakupovat zboží a služby od místních dodavatelů. Naopak pokud budou nakupovat spíše importované zboží a služby, dochází k úniku prostředků z regionu. Proto je také důležité zvolit velikost referenční oblasti, pro kterou dopad počítáme. Obecně platí, že čím větší je referenční oblast, tím nižší jsou úniky prostředků do jiných regionů, jelikož ekonomika je soběstačnější. Kromě dovozu postupně unikají výdaje návštěvníků z dodavatelského řetězce ekonomiky také prostřednictvím úspor a zdanění.

Dalším důležitým faktorem ovlivňujícím úroveň sekundárních efektů je struktura výdajů, tzn. do kterých odvětví ekonomiky plynou. Každé odvětví má totiž jinou úroveň zpětných vazeb. Obecně platí, že výdaje na zboží a služby náročné na materiál mají relativně vyšší nepřímé dopady než výdaje na zboží a služby náročné na lidskou práci (ty mívají relativně vyšší přímé dopady, zejm. na zaměstnanost).

Pro potřeby Analýzy ekonomického dopadu EHK **bylo vypočteno několik set koeficientů přímého dopadu a několik set multiplikátorů**. Z vypočtených koeficientů a multiplikátorů byly dále vybrány ty, které se vztahují k relevantním odvětvím pro analýzu dopadů návštěvníků EHK (např. ubytovací a stravovací služby apod.).

2.2 Ekonomické dopady a ekonomické přínosy, referenční oblast

Dalšími termíny, které v metodice rozlišujeme, jsou ekonomické dopady (impacts) a ekonomické přínosy (benefits). (Whiting, 2004)

- **Ekonomické dopady** sledují ekonomickou aktivitu vyplývající z každé utracené koruny v určité geografické oblasti bez ohledu na to, odkud tyto peníze přišly.
- **Ekonomické přínosy** zohledňují, odkud finance přišly a kde byly utraceny. Přínos vzniká pouze v případě, kdy vydané peníze znamenají takové zvýšení ekonomické aktivity v určité oblasti, k jakému by bez sledované akce nedošlo. Tato zvýšená aktivita je zpravidla výsledkem finanční „injekce“ plynoucí z jiné než sledované geografické oblasti (např. výdaje zahraničních návštěvníků, zahraniční dotace apod.).

Ekonomické přínosy je tedy možné chápat jako podmnožinu ekonomických dopadů. To znamená, že ne všechny ekonomické dopady znamenají čistý přínos pro referenční oblast. Finanční prostředky, které jsou utraceny ve stejné referenční oblasti, ze které pocházejí, neznamení nový či dodatečný příjem pro tuto oblast.

Pokud tedy chceme znát čisté přínosy určité kulturní organizace nebo projektu pro stanovenou referenční oblast (např. stát, kraj, region), musíme z celkových ekonomických dopadů započítat pouze „nové příjmy“ plynoucí do oblasti. To znamená, že do výpočtů nezahrnujeme výdaje místních návštěvníků, jelikož lze předpokládat, že by tyto výdaje zůstaly v regionu i bez existence této organizace či kulturního projektu. Naopak zahrneme výdaje, které cizí návštěvníci (žijící mimo referenční oblast) utratili v referenční oblasti a které přímo souvisí s akcí.

Referenční oblast

Referenční oblast je geografické území, pro které počítáme ekonomické dopady a přínosy organizace či akce. Nastavuje tedy geografické hranice analýzy a je rozhodující pro započtení výdajů návštěvníků, příp. i organizace samotné. Všechny výdaje, ze kterých počítáme ekonomické dopady, by měly být uskutečněny na území referenční oblasti, resp. měly by plynout subjektům se sídlem v této oblasti. Tato studie vyčísluje ekonomické dopady výdajů návštěvníků akcí EHMK, které se konaly na území České republiky, na výkon české ekonomiky. **Referenční oblastí je tedy celá Česká republika.**

2.3 Ekonomické ukazatele

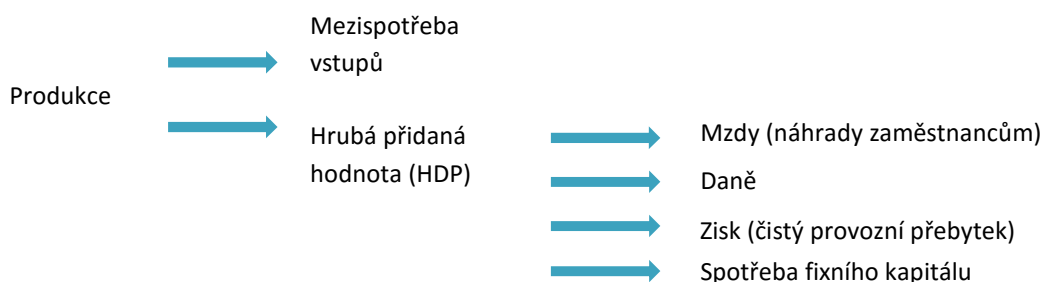
Charakteristika ukazatelů ekonomických dopadů vychází z Metodiky národních účtů ČSÚ, v souladu s mezinárodním standardem Evropského systému národních účtů ESA2010. Zde uvádíme základní popis ukazatelů používaných v této studii.

S pomocí input-output analýzy byly vypočteny ekonomické dopady na zvýšení:

- **celkové produkce** ekonomiky – tzn. celkové ekonomické aktivity, tento ukazatel zahrnuje některé vstupy vícenásobně (u každého článku dodavatelského řetězce, kterým vstup projde).
- **hrubé přidané hodnoty (HPH)** – tj. hodnota celkové produkce po odečtení mezispotřeby všech vstupů (zboží a služeb spotřebovaných v průběhu „výroby“). Na rozdíl od ukazatele produkce nezahrnuje ukazatel HPH některé vstupy vícenásobně, nýbrž jen jednou za celý ekonomický koloběh. Hrubá přidaná hodnota se rovná hrubému přidanému produktu (HDP) očištěnému o čisté daně.
- **zisku právnických osob a podnikatelů** – tj. čistý provozní přebytek + smíšený důchod drobných podnikatelů, jedná se o jednu ze složek hrubé přidané hodnoty.
- **zaměstnanosti** – tzn. tvorby pracovních míst, uvádí se v přepočtu na plné celoroční úvazky.
- **náhrad zaměstnancům** – tzn. mzdových příjmů zaměstnanců včetně daní a zákonného pojištění placeného zaměstnavateli.

Vzájemné vztahy uvedených ukazatelů představuje následující schéma (Obr. 2).

Obr. 2 Vzájemné vztahy ekonomických ukazatelů

2.4 Dopad výdajů na výběr daní

Přestože input-output analýza teoreticky umožňuje také výpočet dopadů určité organizace či akce na výběr daní, je přesnější kvantifikovat daňové výnosy přímo ze vstupních dat.

Odečtením příslušných sazeb **DPH** dle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, z výdajových položek návštěvníků byly zjištěny celkové odvody DPH do státní pokladny (aktuální sazby DPH v roce 2015 činily 15 a 21% dle druhu produktu). Podobně byla odhadnuta **spotřební daň** zejména z pohonných hmot.

Dále byl stanoven podíl **daní z příjmů fyzických osob, sociálního a zdravotního pojištění** na celkovém objemu náhrad zaměstnanců, dle sazeb uvedených v Zákoně č. 586/1992 Sb. o daních

z příjmů, Zákoně č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a v Zákoně č. 592/1992 Sb. o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

Daň z příjmů právnických osob byla odhadnuta na základě vypočtených dopadů na zisky firem (hrubý provozní přebytek) a ze zákonných sazeb dle Zákona č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů.

2.5 Předpoklady input-output analýzy

Stejně jako každý ekonomický model, je také input-output analýza postavena na poměrně striktních předpokladech. Skutečný dopad zvýšení poptávky se tak od modelu může výrazně lišit. V praxi je však nemožné oddělit od sebe jednotlivé vlivy a ověřit tak empiricky závěry input-output analýzy. Hlavním předpokladem, na němž je input-output analýza založena, je linearita vztahů neboli přímá úměrnost mezi výrobní spotřebou (poptávkou) a výrobou (nabídkou). Tento předpoklad pochopitelně nevystihuje skutečnost a míra, s jakou se skutečnosti přibližuje, je u různých odvětví různá. Z mnoha hledisek se však jeví použití jednoduchého lineárního modelu (byť s výhradami) jako nejlepší řešení.

Základní předpoklady input-output analýzy je tedy možné shrnout do těchto bodů:

- nabídka se zcela přizpůsobuje poptávce – výrobní kapacity jsou neomezené (linearita vztahů).
- jednotlivé produkty jsou vyráběny s danou fixní strukturou vstupů, a to včetně struktury přidané hodnoty.
- struktura vstupů vychází ze zvolené techniky transformace nesymetrických tabulek na tabulky symetrické; tzn., že všechny vedlejší produkty jsou vyráběny buď technologií výroby produktu, nebo technologií výroby v odvětví.

Tyto předpoklady jsou relativně silné a do značné míry zkreslují skutečný dopad změn ve finální poptávce na produkci. Technické koeficienty nemohou být považovány z dlouhodobější perspektivy za konstantní; postupem času se přizpůsobují cenám vstupů a odrážejí nové technologie. Z tohoto důvodu je model vhodnější pro modelování krátkodobých dopadů na produkci. Na druhé straně ovšem plné projevení multiplikačního efektu vyžaduje určitý čas, a proto nelze očekávat účinky změn v poptávce v příliš krátkém období. Je tedy zřejmé, že jsou tyto dva faktory do značné míry protichůdné, s čímž musíme při vyhodnocování analýzy počítat.

Rovněž podmínka, že se nabídka zcela přizpůsobuje poptávce, nemusí ve všech fázích hospodářského cyklu platit. Větší platnost bude mít model v situaci hospodářského poklesu, kdy existuje dostatek nevyužitých kapacit. Tato podmínka není nutná, pokud zkoumáme vliv nikoliv pouze na tuzemskou produkci, ale na celkové zdroje. V takovém případě bychom nebyli omezeni kapacitami tuzemských výrobců, protože nedostatečné domácí zdroje mohou být nahrazeny dovozem. Z výše uvedeného také vyplývá, že kvantifikace dopadů pomocí input-output modelu vymezuje určitou maximální hranici tohoto dopadu. Přizpůsobovací procesy v ekonomice budou mít tendenci tento dopad spíše brzdit.

Zatímco nedodržení prvních dvou předpokladů bude mít vliv na celkovou výši dopadu změn ve finální poptávce na produkci jednotlivých komodit, nedodržení třetí podmínky bude mít vliv

jak na výši, tak na strukturu tohoto dopadu. Pokud totiž není struktura vstupů pro výrobu jednotlivých produktů v input-output tabulce správně odhadnuta, bude mít změna finální poptávky ve skutečnosti dopad na výrobní poptávku po jiných komoditách (vstupech) než předpokládáme v modelu. Z tohoto pohledu je důležité, aby symetrická tabulka byla sestavena na co nejpodrobnější úrovni klasifikace. (Rojíček, 2006)

Dalším problémem se může zdát neaktuálnost SIOT tabulky, která je sestavována ČSÚ jednou za 3-5 let, a to vždy přibližně se dvouletým zpožděním. Proto musíme položit další předpoklad, že struktura ekonomiky se za několik posledních let výrazně neměnila. Jde sice o další zkreslující předpoklad, nicméně není tolik nereálný, protože meziodvětvové vztahy a rámcová struktura ekonomiky se většinou nemění radikálně z roku na rok.

2.6 Konzervativnost výsledků

Veškeré výsledky uvedené ve studii jsou poměrně konzervativní a **dá se předpokládat, že skutečné dopady jsou mnohem vyšší**. Zde uvádíme prvky metodiky, které zajišťují konzervativnost a reálně podhodnocují zde uvedené výsledky oproti skutečným dopadům akcí EHMK:

- Tato analýza obsahuje jen dopady výdajů návštěvníků, nikoli dopady způsobené výdaji pořadatele.
- Výdaje návštěvníků zahrnují výdaje vynaložené během pobytu v ČR, nejsou zde započítány výdaje vynaložené před cestou, tj. letenky, nákup zájezdu apod.
- V případě, že bylo možné pro konkrétní výdaj využít více multiplikátorů (spadal do více odvětví), byl vždy zvolen průměr daných multiplikátorů.
- Vyčíslené dopady na daňové výnosy zahrnují pouze odhad většiny odvodů do veřejných rozpočtů, tzn. DPH z výdajů návštěvníků, část spotřebních daní (zejm. z pohonných hmot, nikoliv z alkoholu a tabáku), daní z příjmů ze závislé činnosti fyzických osob (zaměstnanců), OSVČ a právnických osob. Kromě toho měly akce EHMK nesporné dopady také na výběr dalších daní a poplatků, např. na silniční daň, další spotřební daně, místní poplatky z využití ubytovacích kapacit a plno dalších příspěvků do státního rozpočtu.

3. Ekonomické dopady a přínosy návštěvníků EHMK pro českou ekonomiku

V této kapitole jsou představeny přímé, nepřímé a celkové dopady na českou ekonomiku, které byly vyvolány výdaji návštěvníků EHMK v restauracích, hotelech, obchodech, za vstupné na akce EHMK a další služby a zboží.

Dopady zahrnují ekonomickou aktivitu vyvolanou všemi návštěvníky (českými i zahraničními).

Čisté **přínosy** zahrnují ekonomickou aktivitu vyvolanou pouze zahraničními návštěvníky, tzn. jedná se o efekty vyvolané novými příjmy, které díky EHMK plynuly do ČR ze zahraničí. Přínosy tedy tvoří část celkových dopadů, které souvisí s příjezdovým cestovním ruchem a které přímo působí na zvýšení tuzemské produkce, HDP, zaměstnanosti, výběru daní apod.

3.1 Dopad výdajů návštěvníků na produkci a hrubou přidanou hodnotu (resp. HDP)

Všichni návštěvníci akcí EHMK utratili díky EHMK dohromady **564 251 670 Kč** za služby a zboží v restauracích, hotelech, obchodech apod. Tato částka představovala impuls pro ekonomickou aktivitu místních podniků a firem (přímé dopady) i jejich dodavatelů a subdodavatelů (nepřímý efekt).

Z celkových výdajů návštěvníků plynulo minimálně **101 248 232 Kč do státní pokladny ve formě daní z přidané hodnoty (DPH) a spotřebních daní** (viz dále).

Po odečtení dalších plateb a úniků peněz z oběhu české ekonomiky (např. za nákup importovaného zboží) dospějeme k ukazateli celkové produkce tuzemských podniků, která představuje celkovou hodnotu zboží a služeb, které musely podniky vyprodukovat, aby uspokojily zvýšenou poptávku návštěvníků např. po ubytovacích, stravovacích, dopravních a jiných službách i po nákupu hmotného zboží. Takto zjištěná celková produkce hotelů, restaurací a obchodů, ve kterých návštěvníci utratili své peníze, činila 414 646 923 Kč (přímý dopad na produkci). Podniky musely pro uspokojení zvýšené poptávky po svých produktech nakoupit zboží a služby u svých dodavatelů a subdodavatelů (nepřímý dopad), a to v celkové hodnotě 296 397 687 Kč. **Celkem tedy výdaje návštěvníků způsobily zvýšení produkce v české ekonomice o 711 044 610 Kč** (viz Tabulka 7).

Z celkového dopadu na zvýšení produkce české ekonomiky připadlo přibližně **222,5 mil. Kč na celkové zvýšení hrubé přidané hodnoty**, resp. HDP české ekonomiky (viz 0). Zbylých 488,5 mil. Kč podniky vynaložily na mezispotřebu vstupů, tzn. poslaly dál do ekonomiky svým dodavatelům³.

³ Ukazatel zvýšení produkce započítává mezispotřebu vstupů, tzn. pokud jeden podnik nakoupí určité zboží a dále ho přeprodá, zvýší se produkce (obrat) všem článkům řetězce, které toto zboží nakoupily a prodaly. Oproti tomu multiplikátor hrubé přidané hodnoty započítává všechny vstupy pouze jednou a nedopouští se tak nadhodnocení dopadu jako multiplikátor produkce.

Pokud bychom sledovali dopad způsobený pouze výdaji zahraničních turistů (tzn. čistý přínos pro českou ekonomiku), ti přispěli přímo ke zvýšení produkce hotelů, restaurací apod. o 54,7 mil. Kč a nepřímo ke zvýšení produkce jejich dodavatelů o dalších 35,2 mil. Kč. Celkový **čistý přínos zahraničních návštěvníků ke zvýšení české produkce dosahoval tedy téměř 90 mil. Kč** (viz Tabulka 7).

Z toho připadlo **25,5 mil. Kč na zvýšení hrubé přidané hodnoty (resp. HDP) v ČR**. Jelikož tyto dopady byly způsobeny zahraničními turisty pouze díky sledované akci, můžeme s jistotou konstatovat, že **bez EHMK by tyto pozitivní přínosy pro českou ekonomiku vůbec nevznikly**.

Tabulka 7 Dopad výdajů návštěvníků EHMK na produkci české ekonomiky

	Přímý dopad na produkci (Kč)	Nepřímý dopad na produkci (Kč)	Celkový dopad na produkci (Kč)
Dopady všech návštěvníků	414 646 923 Kč	296 397 687 Kč	711 044 610 Kč
<i>Z toho dopady zahraničních turistů (čisté přínosy)</i>	<i>54 749 338 Kč</i>	<i>35 236 923 Kč</i>	<i>89 986 260 Kč</i>

Tabulka 8 Dopad výdajů návštěvníků EHMK na hrubou přidanou hodnotu české ekonomiky

	Přímý dopad na HDP (Kč)	Nepřímý dopad na HDP (Kč)	Celkový dopad na HDP (Kč)
Dopady všech návštěvníků	124 086 120 Kč	98 444 508 Kč	222 530 628 Kč
<i>Z toho dopady zahraničních turistů (čisté přínosy)</i>	<i>13 722 796 Kč</i>	<i>11 741 833 Kč</i>	<i>25 464 629 Kč</i>

3.2 Dopad výdajů návštěvníků na zisky firem

Zvýšená hrubá přidaná hodnota podniků a dalších ekonomických subjektů zahrnovala náhrady zaměstnancům (mzdy a pojištění), spotřebu fixního kapitálu, čisté daně na výrobu a čistý provozní přebytek (zisk).

Zisk právnických osob a podnikatelů, kterým přímo i zprostředkovaně (nepřímo) plynuly útraty návštěvníků v souvislosti s akcí, se tímto **zvýšil celkem o 70,5 mil. Kč**. Zahraničním návštěvníkům mohou vděčit podniky za zvýšení svých zisků ve výši **8 mil. Kč** (viz Tabulka 9).

Tabulka 9 Dopad návštěvníků na zvýšení zisků podnikatelů a firem

	Přímý dopad na zisky firem	Nepřímý dopad na zisky firem	Celkový dopad na zisky firem
Dopady všech návštěvníků	33 893 781 Kč	36 591 616 Kč	70 485 398 Kč
<i>Z toho dopady zahraničních turistů (čisté přínosy)</i>	<i>3 680 340 Kč</i>	<i>4 354 835 Kč</i>	<i>8 035 176 Kč</i>

3.3 Dopad výdajů návštěvníků na zaměstnanost a mzdy

Uznatelné výdaje návštěvníků přispěly nejen k větší produkci a zvýšení HDP České republiky, ale také k tvorbě či zachování cca 255,6 pracovních míst v hotelech, restauracích, obchodech apod. (přímý efekt) a dalších 132,6 míst u jejich subdodavatelů (nepřímý efekt). Dohromady tedy **výdaje návštěvníků „zaměstnaly“ v přepočtu na plný celoroční úvazek 388,3 pracovníků.**

Z toho přibližně 41,9 pracovních míst pomohli vygenerovat zahraniční návštěvníci, resp. jejich výdaje. Jelikož tito turisté by Českou republiku jinak nenavštívili, můžeme říct, že **bez zahraničních návštěvníků akce by v ČR bylo o 41,9 pracovních míst méně.** (Nebereme zde v potaz další pracovní místa vytvářená pořadatelem na organizaci akce.)

Tabulka 10 Dopad návštěvníků na zvýšení zaměstnanosti (počtu pracovních míst) v ČR

	Přímý dopad na zaměstnanost	Nepřímý dopad na zaměstnanost	Celkový dopad na zaměstnanost
Dopady všech návštěvníků	255,6	132,6	388,3
<i>Z toho dopady zahraničních turistů (čisté přínosy)</i>	<i>27,0</i>	<i>14,9</i>	<i>41,9</i>

Zaměstnancům, kteří byli zaměstnáni díky výdajům návštěvníků na pracovní poměr v hotelech, restauracích apod., byly **vyplaceny mzdy a zákonné pojištění ve výši 61,7 mil. Kč** (náhrady zaměstnancům), zaměstnancům v návazných kolech dodavatelského řetězce bylo vyplaceno dalších 37,6 mil. Kč. Celkový dopad výdajů návštěvníků EHMK na **zvýšení mzdových příjmů činil 99,3 mil. Kč.**

Z toho více než 11 mil. Kč bylo vyplaceno díky výdajům zahraničních turistů pouze díky EHMK.

Tabulka 11 Dopad výdajů návštěvníků na zvýšení náhrad zaměstnancům (mezd včetně daní a sociálních příspěvků placených zaměstnavatelem) v ČR

	Přímý dopad na mzdy	Nepřímý dopad na mzdy	Celkový dopad na mzdy
Dopady všech návštěvníků	61 672 197 Kč	37 612 810 Kč	99 285 007 Kč
<i>Z toho dopady zahraničních turistů (čisté přínosy)</i>	<i>6 652 936 Kč</i>	<i>4 360 541 Kč</i>	<i>11 013 477 Kč</i>

3.4 Dopad výdajů návštěvníků na daňové výnosy

DPH a spotřební daně

Jak bylo již uvedeno, z celkové částky 564,3 mil. Kč, kterou všichni návštěvníci zaplatili za ubytovací a stravovací služby, dopravu, nákupy atd. přímo v souvislosti s návštěvou akce, bylo **odvedeno více než 101 mil. Kč státu na dani z přidané hodnoty (DPH) a spotřebních daních**. Sazby DPH v roce 2015 činily 15 % a 21 %, ze spotřebních daní byla započítána především z pohonných hmot (spotřební daně z alkoholu a tabáku nebyly započteny z důvodu nedostatku dat o spotřebě návštěvníků). Následující tabulka uvádí, kolik utratili za daně jednotlivé segmenty návštěvníků.

Tabulka 12 Podíl DPH a spotřebních daní na celkových výdajích návštěvníků

Bydliště návštěvníků	Celkové výdaje související s EHMK	DPH a spotřební daně	Výdaje bez daní
ve městě konání akce	291 956 182 Kč	49 882 589 Kč	242 073 593 Kč
jinde ve stejném kraji	102 256 086 Kč	19 961 745 Kč	82 294 341 Kč
v jiných krajích ČR	98 245 680 Kč	18 992 905 Kč	79 252 775 Kč
v zahraničí	71 793 722 Kč	12 410 993 Kč	59 382 729 Kč
Celkem	564 251 670 Kč	101 248 232 Kč	463 003 438 Kč

Daň z příjmů, zákonné pojištění a sociální příspěvky

Díky výdajům návštěvníků se zvýšila zaměstnanost a mzdové příjmy pracovníků v hotelech, restauracích a dalších podnicích. Zaměstnanci, jejich zaměstnavatelé a živnostníci - přímí i nepřímí dodavatelé služeb a produktů návštěvníkům - odvedli do veřejných rozpočtů **sociální a zdravotní pojištění ve výši cca 36,8 milionů Kč a daň z příjmů fyzických a právnických osob ve výši cca 26,3 milionů Kč**. Přibližně 11 % těchto odvodů je způsobeno zahraničními návštěvníky, kteří by bez EHMK do ČR nepřišli.

Odhad celkových odvodů do veřejných rozpočtů, které státu plynuly díky útratám návštěvníků v souvislosti s akcemi EHMK, udává Tabulka 13. Hodnoty jsou počítány z celkových dopadů všech návštěvníků, tzn. včetně multiplikačních efektů jejich výdajů, které přímo souvisely s návštěvou akce.

Tabulka 13 Dopady výdajů návštěvníků na odvody daní a pojištění do veřejných rozpočtů (kvalifik. odhad)

Odvedeno za...	Sociální a zdravotní pojištění	Daně z příjmů
Zaměstnanec	8 150 000 Kč	12 910 000 Kč
OSVČ	3 460 000 Kč	2 350 000 Kč
Právnické osoby (soc. přisp. zaměstnanců placené zaměstnavateli)	24 130 000 Kč	11 040 000 Kč
Dopady celkem	36 800 000 Kč	26 300 000 Kč

Závěr

Pokud shrneme výše uvedené výsledky, celková návštěvnost akcí EHMK 2015 dosahovala **1 230 422 vstupů**, po odečtené vícero vstupů během pobytu se jednalo o přibližně **1 134 849 návštěvníků**. Výdaje návštěvníků všech akcí konaných na území ČR způsobily **zvýšení produkce v české ekonomice celkem o 711 mil. Kč**. Z toho **téměř 90 mil. Kč** bylo způsobeno výdaji zahraničních návštěvníků, kteří do Česka přijeli kvůli akcím EHMK.

Vysoká návštěvnost akcí EHMK způsobila také zvýšení hrubé přidané hodnoty, resp. **HDP české ekonomiky přibližně o 222,5 mil. Kč**.

Hrubá přidaná hodnota podniků a dalších ekonomických subjektů byla dále rozdělena na náhrady zaměstnancům (mzdy a zákonné pojištění), na spotřebu kapitálu, na daně a čistý provozní přebytek (zisk). Dopad na **zisk právnických osob a podnikatelů plynoucí přímo i nepřímo z útraty návštěvníků činil asi 70,5 mil. Kč**.

Výdaje návštěvníků přispěly nejen ke zvýšení produkce a HDP v české ekonomice, ale také k tvorbě či zachování více než **388 pracovních míst** (a to jak u dodavatelů, tak u subdodavatelů). Zaměstnancům, kteří byli zaměstnáni díky celkovým dopadům návštěvníků akce, byly **vyplaceny mzdy ve výši 99,3 mil. Kč**.

Z celkové částky, kterou zaplatili návštěvníci, bylo odvedeno minimálně 101,2 mil. Kč státu na dani z přidané hodnoty (DPH) a spotřebních daních. Dále do veřejných rozpočtů plynulo cca 36,8 mil. Kč na sociální a zdravotní pojištění a 26,3 mil. Kč na dani z příjmů. Dohromady tedy **získaly veřejné rozpočty přibližně 164,3 mil. Kč**.

Celkové dopady návštěvníků akce shrnuje Tabulka 14, Tabulka 15 a Graf 3.

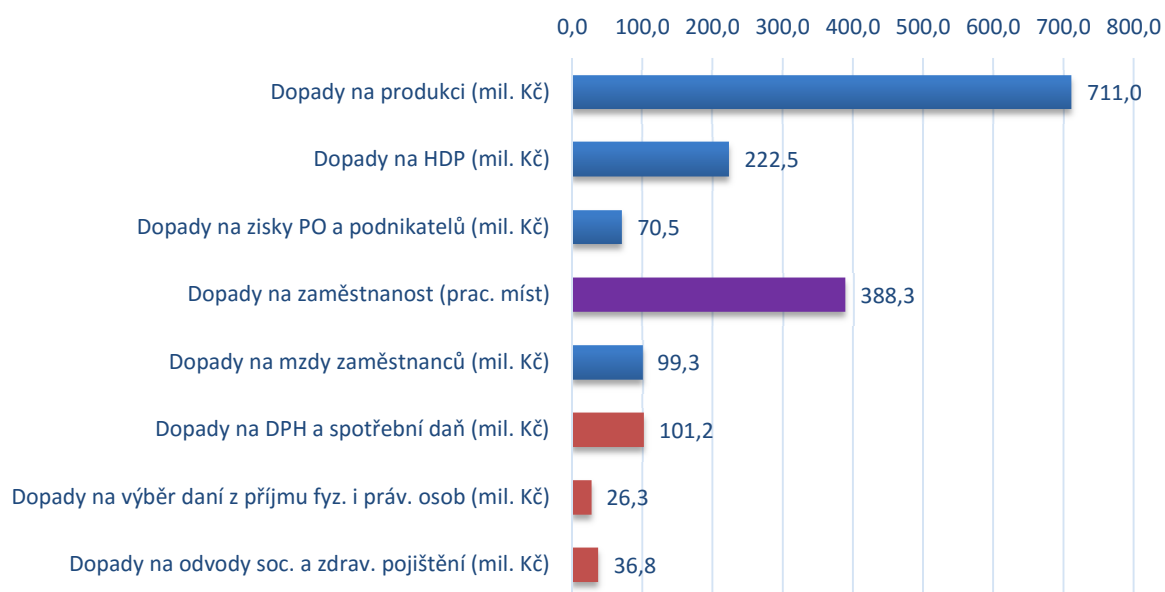
Tabulka 14 Celkové dopady návštěvníků na produkci, HDP, zisky firem, zaměstnanost a mzdy

	Dopady na produkci (mil. Kč)	Dopady na HDP (mil. Kč)	Dopady na zisky firem (mil. Kč)	Dopady na zaměstnanost (prac. míst)	Dopady na mzdy zaměstnanců (mil. Kč)
Dopady výdajů všech návštěvníků	711,0	222,5	70,5	388,3	99,3
Čisté přínosy výdajů návštěvníků	90,0	25,5	8,0	41,9	11,0

Tabulka 15 Celkové dopady návštěvníků na odvody do veřejných rozpočtů (odhad)

Dopady na...	DPH a spotřební daň (mil. Kč)	daně z příjmů fyz. i práv. osob (mil. Kč)	odvody soc. a zdrav. pojištění (mil. Kč)	Celkem do veřejných rozpočtů (mil. Kč)
Dopady výdajů návštěvníků	101,2	26,3	36,8	164,3
Čisté přínosy výdajů zahr. návštěvníků	12,4	3,0	4,1	19,4

Graf 3 Celkové dopady výdajů návštěvníků akcí EHMK na ekonomiku České republiky

Prameny

- Australian Government. 2001. Multipliers for Culture-Related Industries. Australian Government – Department of Communication, IT and the Arts, 2001.
- Bourdieu, P. 1986. The Forms of Capital. Wiley, John & Sons, 1986. ISBN 9780631228615.
- ČSÚ. Input-output tabulky 2013, metodika národních účtů, Satelitní účet cestovního ruchu, osobní konzultace (Z. Lejsek, P. Musil, M. Rojíček) aj. Data dostupná z: <<http://www.czso.cz/>>
- Dotazníkové šetření na akcích EHMK. Západočeská univerzita a CzechTourism.
- Data mobilních operátorů, sledováno v Plzni během roku 2015. Plzeň-TURISMUS a CE-Traffic a.s.
- Evidence návštěvnosti akcí EHMK. Plzeň 2015, o.p.s. Osobní konzultace (J. Suchánek, M. Svoboda).
- Getz, D. 2008. Event tourism: Definition, evolution, and research. In: Tourism Management 29/2008, Pages 403-428. 0261-5177 (print); 1879-3193 (electronic)
- Heilbrun, J., Gray, C. M. 2001. The Economics of Art and Culture. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2001. ISBN 978-0-521-63712-1.
- Leontief, W. 1951. Input-Output Economics. Scientific American, 1951, č. 4, s. 15–21. ISBN 0195035275.
- McLennan, W. 1995. Information Paper: Australian National Accounts: Introduction to Input-Output Multipliers. Australian Bureau of Statistics, Catalogue No. 5246.0.
- Miller, R., Blair, P. 1985. Input-output Analysis: Foundations and Extensions. Prentice-Hall, New Jersey 1985. ISBN 0-13-466715-8 01.
- Myerscough, J. 1988. The economic importance of the arts in Britain. Policy Studies Institute, London, 1988. ISSN 0853743541.
- Plzeň 2015. <<http://www.plzen2015.cz/>>
- Raabová, T. a kol. Analýzy ekonomického dopadu pro různé organizace a akce v ČR. Economic impact, 2011 – 2016. Některé dostupné z <<http://www.economicimpact.cz/reference/>>
- Raabová, T. Metodika pro výpočet ekonomických dopadů kulturních organizací. Metodika certifikovaná ministerstvem kultury. Institut umění – Divadelní ústav, 2013.
- Raabová, T. 2010. Ekonomické a sociální dopady kulturního cestovního ruchu v ČR. Disertační práce. FMV VŠE, 2010.
- Rojíček, M. 2006. Strukturální analýza české ekonomiky. Working Paper CES VŠEM, 2006, č. 1. ISSN 1801-2728.
- Rojíček, M., Vavrla, L. 2006. Sestavování symetrických input-output tabulek a jejich aplikace. In: Statistika, 2006, č. 1, s. 28-43. ISSN 0322-788x. Praha: ČSÚ.
- Statistics Canada. 2005. The Canadian and Inter-Provincial Input-Output Models: The Mathematical Framework. Ottawa : Industry Accounts Division, Statistics Canada.
- Stynes, Daniel J. 1997. Economic impacts of tourism. Illinois Bureau of Tourism, Department of Commerce and Community Affairs.
- Throsby, D. Economics and Culture, Cambridge, Cambridge Publishing, 2003. ISSN 0521586399
- Whiting, Peter. 2004. Economic Impact Model for Arts and Heritage: Instruction Manual. Prepared for The Department of Canadian Heritage and The Canadian Tourism Commission.